

Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Osmanlı Bürokrasisinde Süryaniler
Syriacs in the Ottoman Bureaucracy according to the Sicill-i Ahval Records

Ahmet Yadi*

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi
Research Article

Sorumlu yazar:

Corresponding author:

* Samsun Ondokuz Mayıs
Üniversitesi
Çarşamba İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi
ahmet.yadi@omu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0405-3535

Başvuru / Submitted :

25 Ocak 2023

Kabul / Accepted :

1 Mart 2023

DOI: 10.21021/osmed.1242096

Atıf/Citation:

Yadi, A. "Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına
Göre Osmanlı Bürokrasisinde
Süryaniler". Osmanlı Medeniyeti
Araştırmaları Dergisi, 17 (2023):
23-37.

Benzerlik / Similarity : %15

Öz

Süryaniler Mezopotamya'nın eski milletlerindedir. Bölgenin Osmanlı Devleti hakimiyetine girmesiyle Türklerin idaresi altında yüzyıllarca hayatlarını sürdürmüşlerdir. Tanzimat ve Islahat Fermanlarının etkisiyle birlikte diğer gayrimüslimler gibi Süryaniler de Osmanlı bürokrasisinde yer almaya başladılar. II. Abdülhamid döneminin önemli bürokrasi kaynaklarından olan Sicill-i Ahvâl kayıtlarında Süryani devlet adamları da bulunmaktadır. Bu kayıtlarda memurların isimleri, baba adları ve meslekleri, doğum tarihi ve yerleri, eğitim bilgileri ve memuriyet hayatlarına dair bilgiler yer almaktadır. Tespit edilen 18 Süryani memur Diyarbakır, Mardin, Urfa, Halep, Siirt ve Musul gibi yerlerde dünyaya gelmiştir. Hepsi eğitim görmüş olup aynı zamanda birçok dil bilmektedir. Birçok yabancı dil bilmeleri bazı memuriyetlere atanmasında etkili olmuştur. Buna örnek olarak telgraf merkezlerinin muhaberat-ı ecnebiye memurluklarına atanmaları gösterilebilir. Coğrafya olarak daha çok doğdukları ve yaşadıkları yerlerde veya civar bölgelerde memuriyet hayatlarına devam etmişlerdir. Osmanlı bürokrasisindeki Süryaniler içinde görevini iyi yapanlar taltif edildiği gibi vazifesini suiistimal edenler de cezalandırılmıştır. Bu çalışmanın amacı Sicill-i Ahvâl kayıtlarında yer alan Süryanilerin Osmanlı bürokrasisindeki yerini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Bürokrasi, Süryani, Sicill-i Ahvâl.

Abstract

Syriacs are one of the ancient nations of Mesopotamia. After the region came under the rule of the Ottoman Empire, they continued their lives for centuries under the rule of the Turks. With the effect of the Tanzimat and Reform Edicts, Syriacs, like other non-Muslims, began to take part in the Ottoman bureaucracy. There are Syriacs statesmen in the Sicill-i Ahval records, which are one of the important bureaucracy resources of the Abdulhamid II period. In these records, there are the names of the civil servants, their father's names and professions, the date and place of birth, educational information and information about their civil service life. The 18 Syriacs civil servants identified were born in places such as Diyarbakır, Mardin, Urfa, Aleppo, Siirt and Mosul. All of them are educated and also speak many languages. Knowing many foreign languages has been effective in his appointment to some civil servants. As an example, it can be shown that they were appointed to foreign correspondence offices in telegraph centers. Geographically, they continued their civil service life in the places where they were born and lived or in the surrounding regions. Among the Syriacs in the Ottoman bureaucracy, those who did their duty well were rewarded and those who abused their duties were punished. The aim of this study is to reveal the place of the Syriacs in the records of Sicill-i Ahval in the Ottoman bureaucracy.

Keywords: Ottoman Empire, Bureaucracy, Syriacs, Sicill-i Ahval.

Giriş

Süryaniler, Pavlus'un şekillendirdiği itikadi çizgide ekümenik Antakya Patrikhanesine mensup olan, bugün de tarihi Antakya Patrikhanesini temsil eden Hristiyanlığın en eski cemaatlerindedir.¹ Süryani tabirinin nasıl, ne zaman ortaya çıktığı ve neden dolayı kullanıldığı konusunda kesin bilgi yoktur. Bugün ise çeşitli ırklara mensup olmalarına rağmen bir Hristiyan mezhebi ve kilisesi mensuplarının adı olarak kullanılmaktadır.² Ancak günümüz Süryani toplumunun kimlik tespitine ilişkin bu zamana kadar yapılan çalışmalarda etnik kimlik ve dinsel kimlik olarak Süryaniler Antik çağlarda Urfa, Nusaybin ve Musul'un kültürel merkezler olarak ortaya çıktığı Kuzey Mezopotamya'da ve Süryanice tabir edilen Sami dil ailesine mensup Aramice konuşan toplumdur.³ Süryanilerin etnik ve dinsel kimliğin birbirine karıştığı bir yapı göstermesi tarihsel süreçte kendiliğinden meydana gelen bir durum olmuştur.⁴ Nitekim tarihin değişik dönemlerinden günümüze kadar siyasal ve dinsel literatürde Süryanileri tanımlayan *Asuri*, *Arami*, *Keldani*, *Süryani*, *Maruni*, *Melkit*, *Nesturi*, *Yakubi* gibi isimleri kullanılmıştır.⁵

Eski bir Hristiyan toplumu olan Süryanilerin Hz. Ömer devrinde Ermeni Patrikhanesine bağlı statüsü Osmanlıların bölgeyi Yavuz Sultan Selim zamanında fethetmesiyle birlikte aynı şekilde devam etmiştir. 19. yüzyıla gelindiğinde Süryanilerin bu birliktelikten ayrılış çabaları başladı. Uzun süren çabalarının ardından 1912 yılında Süryani Kadimler için ayrı bir nizamname yayınladı.⁶ Osmanlı Devleti zamanında Süryaniler gayrimüslimlere verilen güven ortamı sayesinde rahat bir yaşam sürmüştür. 19. yüzyılda Batılı devletlerin Osmanlı Devleti'nin içişlerine karıştığı yıllarda vaat ve tahriklere kapılmamışlar ve devlete bağlılıklarını her zaman bildirmişlerdir.⁷

19. yüzyılda Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla birlikte Osmanlı bürokrasisindeki değişim ve Osmanlılık fikrinin de etkisiyle birçok gayrimüslim vatandaş devlet memurluğunda bulunmaya başladı. Nitekim yüzyılın sonlarına doğru gayrimüslimler değişik makam ve görevlerde hizmette bulundular. II. Abdülhamid döneminde memurlar hakkında bazı düzenlemeler yapılarak devlet memurluğunda bulunan kişilerin memuriyet biyografileri tutulmaya başlandı. Bu işlem ise 1879 yılında kurulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu tarafından yürütüldü. Amaç Osmanlı devlet teşkilatında görev alan memurların görevleri süresince gelişim aşamalarını takip etmektir.⁸ Sicill-i Ahvâl kayıtlarında memurların isimleri, baba isimleri, sülale isimleri, nerede ve ne zaman doğduğu, eğitim gördüğü okullar, bildiği diller, bulunduğu memuriyetler, aldığı cezalar ve ödüller hakkında bilgiler bulunmaktadır.⁹ Bu çalışmada Osmanlı Arşivi'nin Dahiliye Nezareti fonunda bulunan Sicill-i Ahvâl kayıtlarının özet kısmında *Süryani*, *Süryani Katolik* ve *Süryani Kadim* yazan 18 kişinin memuriyet biyografileri incelenmiştir. Çalışmanın amacı ise devlet hizmetinde bulunmuş

¹ Mehmet Çelik, "Süryaniler," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 38, (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 175.

² Mehmet Çelik, *Süryani Kilisesi Tarihi*, C. 1, (İstanbul: Yayıncı Matbaası, 1987), 1-2.

³ Bülent Özdemir, *Süryanilerin Dünü Bugünü I. Dünya Savaşı'nda Süryaniler*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014), 13.

⁴ Özdemir, *Süryanilerin Dünü Bugünü I. Dünya Savaşı'nda Süryaniler*, 14.

⁵ Suphi Aksoy ve Tuma Çelik, *Mezopotamya Uygarlığında Süryani Tarihi*, (Ankara: Nika Yayınevi, 2013), 21.; Mutay Özdemir, "II. Abdülhamid'ten Günümüze Sosyolojik, Siyasal ve Hukuki Açından Süryaniler," (Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2017), 65.

⁶ Ebubekir Sofuoğlu ve İlke Nur Akvarup, "Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi ve Süryaniler," *Akademik İncelemeler Dergisi* 7/1 (2012): 79-81.; Bülent Özdemir, "II. Abdülhamid Döneminde Süryaniler," *Devr-i Hamid (Sultan II. Abdülhamid)*, Cilt 1, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2011), 404.

⁷ Çelik, "Süryaniler", 177.

⁸ Gülden Sarıyıldız, "Sicill-i Ahvâl Defterleri," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 37, (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 134-135.

⁹ Sezai Balcı ve Ahmet Yadi, *Osmanlı Bürokrasisinde Yahudiler*, (İstanbul: Libra Yayınları, 2013), 25-26.

Süryanilerin Osmanlı bürokrasisindeki yeri ve önemini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda aile bilgileri, eğitim bilgileri ve memuriyet bilgileri hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

1. Aile Bilgileri

Tespit etmiş olduğumuz Süryani devlet adamlarından 12'si *Süryani Katolik*, 3'er kişi de *Süryani* ve *Süryani Kadim* olarak nitelenmiştir. Süryani Kadim ise Ortodoks olan Süryanilere verilen isimdir.¹⁰ Diğer Süryani olarak kaydedilen 3 kişinin Katolik veya Ortodoks olup olmadıkları hakkında bilgi yoktur. Sicill-i Ahvâl kayıtlarındaki 18 Süryani devlet adamının doğum tarihleri 1852 ile 1887 tarihleri arasında değişmektedir. En erken doğumlu olan memur 1852 yılında dünyaya gelen Basil Şükrü Efendi'dir.¹¹ En geç doğumlu ise 1887 yılında doğan Anton Efendi'dir.¹² 18 kişinin 3'ü Sultan Abdülmecid, 10'u Sultan Abdülaziz ve 5'i Sultan II. Abdülhamid döneminde doğmuştur. Doğum yerlerine bakıldığında ise 6'sı Musul'da, 4'ü Halep'te, 3'ü Diyarbakır'da 2'si Vadilacem'de 1'er kişi de Mardin, Siirt ve Urfa'da dünyaya gelmiştir.

Süryani devlet adamlarının babaları efendi ve ağa gibi unvanlar kullanmışlardır. Babalarının mesleklerine bakıldığında ise 6 kişinin baba mesleği hakkında bilgi yoktur. Meslekleri bilinenlerden 6'sı tüccar, 5'i memur ve 1'i esnaf sınıfındandı. Bazılarının da sülale isimleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Abdullah Efendi, Sersemzade; Abdülmesih Hilmi Efendi, Çermiklizade; Basil Şükrü Efendi, Saazade ve Şemade Efendi, Muteberzade ailelerine mensuptu.¹³

Tablo 1: Aile ve Doğum Bilgileri

Memurun Adı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Baba Adı	Baba Mesleği
Abdullah Efendi	Musul	1857	Sersemzade Süleyman Efendi	Tüccar
Abdülaziz Efendi	Musul	1866	İbrahim Ağa	-
Abdülkerim Efendi	Halep	1871	Fethullah Efendi	Halep Rüsum-ı Sitte Nezareti Muhasebe Memuru
Abdülmesih Hilmi Efendi	Diyarbakır	1877	Çermiklizade İbrahim Sünuhi Efendi	Diyarbakır Bidayet Mahkemesi Azası
Anton Efendi	Musul	1887	Şakir Efendi	-
Basil Şükrü Efendi	Halep	1852	Saazade Naum	-
Bedros Kandela Efendi	Musul	1864	Abraham Efendi	-
Cercis Anis Efendi	Siirt	1880	Yusuf Ziya Efendi	Siirt Düyun-ı Umumiye Nezareti Muhasebe Memuru
Cercis Efendi	Urfa	1859	Manuk Efendi	Tüccar
Festohi Efendi	Musul	1868	David Ağa	Tüccar

¹⁰ Süryani Kadim tabiri 1845 yılında ortaya çıkmış kavramdır. 1782 tarihindeki Tek Tabiat taraftarı Süryaniler arasında bir patrik seçimindeki ihtilaf neticesinde Mihael Carve'nin liderliğindeki bir grubun Roma Katolik Kilisesine bağlanması ve 1845'te Osmanlı hükümetince tanınması üzerine geleneksel Antakya Patrikliğine bağlı kalanlara, kendilerini Katoliklerden ayırt etmek için *Kadim Süryaniler* ismi verilmiştir. (Çelik, *Süryani Kilisesi Tarihi*, 2.; Ramazan Erhan Güllü, "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Süryani Kilisesi ve Süryanilerin İdaresi", *Osmanlı Araştırmaları* 53 (2019), 295.)

¹¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *Dahiliye Nezâreti Sicill-i Ahval Defterleri (DH. SAİD.d.)*, 125/367.

¹² BOA, *DH. SAİD.d.*, 158/471.

¹³ BOA, *DH. SAİD.d.*, 78/359; 113/145; 125/367; 93/123.

Fethi Zagbi Efendi	Halep	1862	Anton Fethullah Efendi	Tüccar
Habib Efendi	Halep	1866	İlyas İbrahimşan	Tüccar
Halil Efendi	Vadilacem	1876	Melham Genç Haddad	Vadilacem Bidayet Mahkemesi Azası
Hanna Necati Efendi	Diyarbakır	1865	Rıdvanlı İlyas Efendi	Tüccar
Nasri Bledo Efendi	Diyarbakır	1878	Mülki Ağa	-
Şemade Efendi	Vadilacem	1872	Muteberzade Hoca Habib Batras	Esnaf
Tevfik Efendi	Mardin	1885	Ligori Said Ağa	-
Yosef Efendi	Musul	1871	Kandela Beham Efendi	Şehr-i Zor Sandık Sarrafı

2. Eğitim Durumları

Sicill-i Ahvâl Defterlerinde kaydı bulunan Süryanilerin tamamı ilköğrenimlerini çeşitli mekteplerde görmüşlerdir. Bu mektepler; Süryani Mektebi, Frenk Mektebi, Dominiken Mektebi, Keldani Mektebi, Latin Katolik Mektebi, Marunî Mektebi gibi okullardı. Buradan anlaşıldığı üzere Süryaniler kendi millet mekteplerin dışında diğer dindaşlarına ait mekteplerde de eğitim görmüşlerdi. Bedros Kandela Efendi ise özel bir okulda eğitim görmüştür.¹⁴ Yine Cercis Efendi, kendi millet mektebinde eğitim gördükten sonra *muallim-i mahsus* olarak adlandırılan özel hocadan ders almıştır.¹⁵

Aldıkları derslere bakıldığında çoğu *mukaddime-i ulûm* olarak adlandırılan temel bilgileri okumuştur. Bunların dışında Basil Şükrü Efendi, sarf, nahv, sülûs ve rika hatları;¹⁶ Hanna Necati Efendi, sarf, nahv, tuhfe-i vehbi,¹⁷ gülistan,¹⁸ riyaziye, hesap ve coğrafya derslerini almıştır.¹⁹ Yine Yosef Efendi ise Arapça, Farsça, Türkçe, ilm-i hesap tarih ve coğrafya derslerini okumuştur.²⁰ Okullarını bitirerek diploma alanlar içerisinde sadece bir kişinin başarı derecesi kayıtlara yansımıştır. O da iyiye yakın (*karîb-i âlâ*) derecede diploma alan Abdülmesih Hilmi Efendi'di.²¹

Süryanilerin bildiği yabancı dillere dair kayıtlarda ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Çoğunluğu Arapça ve Fransızca bilmektedir. Bunların dışında Farsça, İngilizce, Süryanice, Ermenice ve Kürtçeyi bilenler de bulunmaktadır. Abdülmesih Hilmi Efendi 6 ve Hanna Necati Efendi 5 yabancı dil bildiklerinden bu konuda ön plana çıkmaktadırlar. Abdülmesih Efendi, Arapça, Fransızca, Farsça, İngilizce, Süryanice ve Ermenice;²² Hanna Necati Efendi ise Arapça, Farsça Ermenice, Süryanice ve Kürtçe bilmekteydi.²³ Süryanilerin bulunduğu coğrafya itibariyle farklı etnik gruplarla birlikte yaşamaları bazı dilleri bilmelerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

¹⁴ BOA, DH. SAİD.d, 58/405.

¹⁵ BOA, DH. SAİD.d, 92/223.

¹⁶ BOA, DH. SAİD.d, 125/367.

¹⁷ Tuhve-i vehbi; Sünbülzâde Vehbî tarafından kaleme alınan Türkçe-Farsça manzum sözlüktür. 882 beyitten oluşan bu eser mesnevi tarzında yazılmıştır. (Atabey Kılıç "Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhve-i Vehbi," *Turkish Studies* 2/2 (2007), 411.)

¹⁸ Gülistan, Sadi-i Şirazi tarafından 1256 yılında kalem alınan küçük nazım ve nesir parçalarından oluşan bir eserdir. Osmanlı coğrafyasındaki birçok okulda uzun yıllar ders kitabı olarak okutulmuştur. (Salih Aybey, "Sadi-i Şirazi'nin Bostan ve Gülistan Adlı Eserlerinin Din Eğitimindeki Yeri ve Önemi," *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18/69 (2019), 426.)

¹⁹ BOA, DH. SAİD.d,112/251.

²⁰ BOA, DH. SAİD.d, 67/151.

²¹ BOA, DH. SAİD.d, 113/45.

²² BOA, DH. SAİD.d, 113/145.

²³ BOA, DH. SAİD.d, 112/251.

Tablo 2: Eğitim Durumları

Memurun Adı	Eğitim Gördüğü Okullar	Bildiği Diller
Abdullah Efendi	Millet Mektebi	Arapça ve Fransızca
Abdülaziz Efendi	Musul Süryani Mektebi	Arapça ve Fransızca
Abdülkerim Efendi	Halep Frenk Mektebi	Arapça ve Fransızca
Abdülmesih Hilmi Efendi	Diyarbakır İptidai Mektebi ve İdadi Mektebi	Arapça, Fransızca, Farsça, İngilizce, Süryanice ve Ermenice
Anton Efendi	Musul Dominiken Mektebi	Arapça ve Fransızca
Basil Şükrü Efendi	Halep Süryani Mektebi	Arapça
Bedros Kandela Efendi	Özel Mektep	Arapça ve Fransızca
Cercis Anis Efendi	Siirt Keldani Mektebi ve Musul Semiz San Jan Mektebi	Arapça ve Fransızca
Cercis Efendi	Urfa Süryani Mektebi, Muallim-i Mahsus	Süryanice ve Ermenice
Festohi Efendi	Latin Katolik Mektebi	Arapça ve Fransızca
Fethi Zagbi Efendi	Özel Mektep	Arapça ve Fransızca
Habib Efendi	Halep Maruni Mektebi	Arapça
Halil Efendi	Süryani Katolik Sıbyan Mektebi	Arapça
Hanna Necati Efendi	Süryani İptidai Mektebi	Arapça, Farsça, Ermenice, Süryanice ve Kürtçe
Nasri Bledo Efendi	Süryani Katolik Mektebi	Arapça ve Fransızca
Şemade Efendi	Katna Sıbyan Mektebi	Arapça, Farsça ve Fransızca
Tevfik Efendi	Millet Mektebi	Arapça ve Fransızca
Yosef Efendi	Musul Dominiken Mektebi	Arapça ve Fransızca

3. Memuriyet Bilgileri

Okullarını bitiren Süryaniler Osmanlı bürokrasisinde kendilerine yer bulmuşlardır. Memuriyet hayatına başlayanlar daha çok Düyun-ı Umumiye İdaresi, Telgraf ve Posta Merkezi ve mahkemelerde görev almıştır. Bazı görevleri almalarında birçok yabancı dil bilmeleri etkili olmuştur. 9 kişi memuriyetine mülazemetle yani stajyer olarak başlamıştır. Maaşlı başlayanların içinde en yüksek ücretle göreve gelen 600 kuruşla Beyrut Rüşumat Müdüriyetine atanan Habib Efendi'dir.²⁴

Görevinde başarı gösterenler nişan ve rütbelerle taltif edilmiştir. Süryaniler içinde bir kişinin taltif edildiği görülmektedir. Bu kişi Cercis Efendi olup 2 Ağustos 1902'de dördüncü rütbeden Mecidi nişanıyla taltif edilmişti.²⁵

Memuriyetinde başarı gösterenler rütbe ve nişanlarla ödüllendirilirken görevini kötüye kullananlar da ceza almaktan kurtulamamıştır. Bunlardan Basil Şükrü Efendi, 1 Ocak 1880'de itaatsizlik ve dikbaşlılığı yüzünden azledilmiştir.²⁶ Yine Hanna Necati Efendi, mahkeme heyeti ile

²⁴ BOA, DH. SAİD.d, 162/449.

²⁵ BOA, DH. SAİD.d, 92/223.

²⁶ BOA, DH. SAİD.d, 125/367.

başkâtibi arasında arbeye çıkarıp mahkemeye karşı saygısızlık yaptığından görevine devam etmesi uygun görülmeyle 27 Eylül 1890'da azledilmiştir.²⁷

Haksız kazanç elde etmek için bazı memurların görevini suiistimal ettiği görülmüştür. Habib Efendi'nin Cünye Rüşumat memurluğunda bulunduğu sırada görevini suiistimal ettiğine dair şikâyet olmuştur. Yapılan incelemelerde idarenin kolcusu tarafından 4 çuval ziftin iskelede tutulduğu ve Habib Efendi'nin 60 kuruş alarak salıverdiğine dair bir delil elde edilememiştir.²⁸ Şemade Efendi ise muhasebe kâtibiyle beraber bazı kişilerden para aldıkları ve yarı hisselerini rehin alarak gerçek kıymetinden fazla akçe talep ettikleri yapılan araştırmalarda sabit olmuştur. Bundan dolayı da 9 Ağustos 1900'de azledilmiştir.²⁹

Bazı Süryani devlet adamlarının siyasi meselelere karıştıkları görülmüştür. Cercis Efendi, Muş mutasarrıf yardımcılığında bulunduğu sırada Muş'ta Protestan Mektebi muallimesi olan Susi binti Hamparsum adında bir kadının odasında zararlı Ermenice evraklar ele geçirilmiştir. Kendisi Osmanlı vatandaşı bir Ermeni'ydi. Bu hadiseden dolayı Muş Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi tarafından gözaltına alınmıştır. Elde edilen bu Ermenice evraklar tercüme edilmesi için Cercis Efendi'ye verildi. Cercis Efendi evrakları tercüme ederek altına yazı ilave etmesi ve mahkeme esnasında evrak için *zararlı değildir* gibi gerçeğe aykırı beyanda bulunarak kadının beraat etmesine sebebiyet verdiğinden kendisi hakkında adli süreç başlatılmıştır. Tahkikat devam ederken yetkililer tarafından kendisinin sadakatsiz bir harekette bulunmasından dolayı azledilmesi kararı alındı.³⁰ Bir süre Diyarbakır hapisanesinde bulunduktan sonra tahliye edildi.³¹ Susi'nin tahliye edilmesi için ise İngiltere Sefareti doğrudan Babıali ile temasa geçerek talepte bulundu.³² Babıali, 4-5 yıldır kalebend³³ olarak bulunan Susi'nin affedilmesi yönündeki talebi incelemeye aldı. Neticesinde Osmanlı Devleti tüm bölgelerde olduğu gibi Muş tarafında da asayişini sağlamaya çalışmaktaydı. Bu asayişini ihlal eden bir komiteye mensup olan bu kadının o bölgede kalmayarak İstanbul veya başka bir yerde gözetim altında tutularak tahliyesi uygun görüldü.³⁴

Diğer bir siyasi işe karışan kişi ise Bedros Kandela Efendi'ydi. Kendisi Beyrut Telgraf ve Posta Merkezi Muharebe-i Ecnebiye memurluğunda iken görevini terk ederek Mısır'a kaçmıştır. Bundan dolayı 10 Mayıs 1904'te memuriyetten atılmıştır.³⁵ Bu dönemde muhalif devlet adamlarının yurtdışına firar ettiklerine dair birçok olay bulunmaktadır. Ancak kendisinin Jön Türklere mensup olup olmadığı konusunda bir bilgi bulunmamaktadır.

Süryani memurlar daha çok doğup büyüdüğü yerler ve oralara civar bölgelerde devlet hizmetinde bulunmuşlardır. Çok olmamakla birlikte Osmanlı coğrafyasının diğer bölgelerinde görev yapanlar da olmuştur.

²⁷ BOA, *DH. SAİD.d.*, 112/251.

²⁸ BOA, *DH. SAİD.d.*, 162/449.

²⁹ BOA, *DH. SAİD.d.*, 98/123.

³⁰ BOA, *Dahiliye Nezâreti Tesrî-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat (DH. TMIK.M)*, 118/10, 26 Kanunievvel 1317 (8 Ocak 1902).; *DH. TMIK.M*, 102/20, 31 Mart 1317 (13 Nisan 1901).; *İ. HUS*, 87/90, 18 Mart 1317 (31 Mart 1901).; *DH. SAİD.d.*, 92/223.

³¹ BOA, *DH. SAİD.d.*, 92/223.

³² BOA, *Dahiliye Nezâreti Şifre Kalemi (DH. ŞFR)*, 275/13, 19 Kanunisanı 1319 (1 Şubat 1904).

³³ Osmanlı'da kalebend edilen kadın mahkûmlar için bkz. Mucize Ünlü ve Volkan Çeribaş, "Kalebend Defterlerine Göre Osmanlı'da Kadın Mahkûmlar (1800-1815)," *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 6/16 (2019), 535-553.

³⁴ BOA, *Hariciye Nezâreti Tahrirât-ı Hariciye Odası (HR. TH)*, 315/21, 8 Şubat 1320 (21 Şubat 1905).; *HR. TH*, 270/44, 1 Haziran 1318 (14 Haziran 1902).

³⁵ BOA, *DH. SAİD.d.*, 58/405.

Tablo 3: Memuriyet Bilgileri

Memurun Adı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi	Son Maaşı
Abdullah Efendi	İstanbul Süryani Patrikhanesi Azası	-	Musul Sandık Sarraflığı	675
Abdülaziz Efendi	Fav Rüşumat İdaresi Kolculuğu	150	Hamidiye Vapurları İdaresi Devriye Katipliği	400
Abdülkerim Efendi	Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti Muhasebe Kalemî	Mülazemetle	Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti Tezkire Katipliği	-
Abdülmesih Hilmi Efendi	Diyarbakır Evrak Kalemî Mükayyidliği	75	Tikveş Kaymakam Muavinliği	540
Anton Efendi	Bağdat Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere Memurluğu	Mülazemetle	Bağdat Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere Memurluğu	200
Basil Şükrü Efendi	Halep Telgrafhanesi	Mülazemetle	Halep Emlak-ı Hümayun İdaresi Sandık Eminliği	700
Bedros Kandela Efendi	Musul Telgrafhanesi	Mülazemetle	Beyrut Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere-i Ecnebiye Memurluğu	450
Cercis Anis Efendi	Siirt Polis Neferliği	250	Mardin Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti İkinci Katipliği	200
Cercis Efendi	İstanbul Süryani Patrikhanesi Başkatipliği	500	Edirne ve Kavala Tahrir-i Noksan Komisyonları Müfettişliği	3.500
Festohi Efendi	Musul Telgraf ve Posta Merkezi Katipliği	250	Musul Telgraf ve Posta Merkezi Katipliği	300
Fethi Zagbi Efendi	Musul Telgrafhanesi	Mülazemetle	Fav Telgraf ve Posta Merkezi Lisan-ı Ecnebi Muhabere Başmemurluğu	760
Habib Efendi	Beyrut Rüşumat Müdüriyeti Mubassırlığı	600	Rüşumat Emaneti Müfettişliği	500
Halil Efendi	Vadilacem Tahrir-i Vergi ve Bidayet Mahkemesi Kalemî	Mülazemetle	Raşıya Tahsil Memurluğu	500
Hanna Necati Efendi	Diyarbakır Bidayet Mahkemesi Zabıt Katipliği	150	Tikveş Kaymakam Yardımcılığı	540
Nasri Bledo Efendi	Adana Sekizinci Daire Piyade Tahsildarlığı	200	Adana Sekizinci Daire Piyade Tahsildarlığı	-
Şahade/Şemade Efendi	Vadilacem Mal Kalemî	Mülazemetle	Kantara Sandık Eminliği	275
Tevfik Efendi	Basra Telgraf ve Posta Merkezi Muhaberat-ı Ecnebiye Memur Yardımcılığı	Mülazemetle	Basra Telgraf ve Posta Merkezi Muhaberat-ı Ecnebiye Memurluğu Yardımcılığı	500
Yosef Efendi	Musul Düyun-ı Umumiye İdaresi	Mülazemetle	Emlak-ı Hümayun Orman İdaresi İkinci Katipliği	250

Sonuç

Osmanlı millet sisteminin bir parçası olan Süryaniler, Osmanlıcılık fikriyle Tanzimat ve Islahat Fermanlarının kendilerine getirdiği haklardan faydalanmışlardır. Bu doğrultuda devlet kademesindeki görevlerde kendilerine yer buldular. Sicill-i Ahvâl kayıtlarından tespit edilebilen 18 kişinin aile, eğitim ve memuriyet biyografileri değerlendirilerek tablolarla daha anlaşılır bir halde sunulmuştur.

Süryani devlet adamlarının hepsi eğitim göyerek görevlere gelmişlerdir. Bazı görevlere atamaların yapılmasında yabancı dil bilgilerinin göz önünde bulundurulduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bazıları telgraf merkezlerindeki yabancı dil bilgisi gerektiren yerlerde istihdam edilmiştir. Osmanlı Devleti, Süryanilerin bu yabancı dil bilgisinden yararlanmayı bilmiştir. Büyük çoğunluğu yaşadıkları coğrafyalara yakın yerlerde istihdam edilirken uzak bölgelerde de görev yapanlar bulunmaktadır. Osmanlı bürokrasisi içinde kendilerine yer bulan Süryaniler daha çok yerel ve düşük statülü memuriyetlerde bulunmuşlardır. Netice itibarıyla bu çalışma hem Süryani tarihi hem de yerel tarih araştırmalarına katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl Defterleri (DH. SAİD.d): 41/77, 51/79, 62/275, 67/151, 88/353, 92/281, 106/325, 110/135, 110/411, 116/165, 117/265, 129/285, 138/393, 172/214, 177/383, 179/313, 183/114, 198/197.

Dahiliye Nezâreti Şifre Kalemi (DH. ŞFR): 275/13.

Dahiliye Nezâreti Tesrî-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat (DH. TMIK.M): 102/20, 118/10.

Hariciye Nezâreti Tahrirât-ı Hariciye Odası (HR. TH): 270/44, 315/21.

Îrâde Hususî (İ. HUS): 87/90.

2. Araştırma Eserler

Aksoy, Suphi ve Tuma Çelik. *Mezopotamya Uygarlığında Süryani Tarihi*. Ankara: Nika Yayınevi, 2013.

Aybey, Salih. "Sadî-i Şîrazî'nin Bostan ve Gülistan Adlı Eserlerinin Din Eğitimindeki Yeri ve Önemi." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18/69 (2019): 425-437.

Çelik, Mehmet. "Süryaniler." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 38, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.

Çelik, Mehmet. *Süryani Kilisesi Tarihi*. C. 1, İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1987.

Güllü, Ramazan Erhan. "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Süryani Kilisesi ve Süryanilerin İdaresi." *Osmanlı Araştırmaları* 53 (2019): 287-319.

Kılıç, Atabey. "Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhve-i Vehbi." *Turkish Studies* 2/2 (2007): 410-475.

-
- Özdemir, Bülent. “II. Abdülhamid Döneminde Süryaniler.” *Devr-i Hamid (Sultan II. Abdülhamid)*, Cilt 1, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Özdemir, Bülent. *Süryanilerin Dünü Bugünü I. Dünya Savaşı'nda Süryaniler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Özdemir, Mutay. “II. Abdülhamit'ten Günümüze Sosyolojik, Siyasal ve Hukuki Açından Süryaniler,” Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2017.
- Sarıyıldız, Gülden. “Sicill-i Ahvâl Defterleri.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 37, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Sofuoğlu, Ebubekir ve İlke Nur Akvarup. “Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi ve Süryaniler.” *Akademik İncelemeler Dergisi* 7/1 (2012): 71-88.
- Ünlü, Mucize ve Volkan Çeribaş. “Kalebend Defterlerine Göre Osmanlı'da Kadın Mahkûmlar (1800-1815).” *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 6/16 (2019): 535-553.
- Balcı, Sezai ve Ahmet Yadi. *Osmanlı Bürokrasisinde Yahudiler*. İstanbul: Libra Yayınları, 2013.

EKLER

Süryanilerin Memuriyet Biyografileri

Ek 1: Abdullah Efendi

Süryani Kadim milletinden Sersemzade tüccar Süleyman Efendi'nin oğlu olup 1857'de Musul'da doğdu. Mektepte eğitim gördü. Arapça, Türkçe, Fransızca okuyup yazabilmektedir. 1883'te İstanbul Süryani Kadim Patrikhanesi azalığında bulundu. 25 Nisan 1889'da salise rütbesi aldı. 14 Eylül 1891'de 675 kuruş maaşla Musul Sandık Sarraflığına atandı.³⁶

Ek 2: Abdülaziz Efendi

Süryani Katolik milletinden İbrahim Ağa'nın oğlu olan Abdülaziz Efendi 1866'da Musul'da dünyaya geldi. Musul Süryani Mektebinde temel bilgileri öğrendikten sonra özel ders aldı. Arapça ve Türkçe yazabilirdi, Fransızcaya aşınaydı. 16 Haziran 1900'de 150 kuruş maaşla Fav Rüşumat İdaresi kolculuğuna atandı. Ancak 19 Şubat 1901'de Bağdat Rüşumat Nezareti tarafından memuriyeti onaylanmayınca açıkta kaldı. 14 Nisan 1901'de Hayy Tömbeki Reji Şirketi muhafız memurluğuna getirildi. 13 Ekim 1901'de maaşının azlığından dolayı istifa ederek 19 Ağustos 1905'te 400 kuruş maaşla Hamidiye Vapurları İdaresi dört numaralı devriye katipliğine atandı.³⁷

Ek 3: Abdülkerim Efendi

Süryani milletinden Halep Rüşum-ı Sitte Nezareti muhasebe memuru yardımcılarında Fethullah Efendi'nin oğludur. 29 Ocak 1871'de Halep'te doğdu. Halep Frenk Mektebinde eğitim gördü. Arapça, Türkçe ve Fransızca okuyuzar ve konuşabilir. 15 Kasım 1886'da Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti Muhasebe Kalemine mülazemetle girdi. 11 Eylül 1889'da 400 kuruş maaşla Halep Düyun-ı Umumiye Müdüriyetine bağlı Cubul Memlehası ikinci kâtipliğine atandı. 5 buçuk ay bu görevi yürüttü. 26 Şubat 1890'da işten el çektilirdiyse de yapılan görüşmeler neticesinde mağdur olacağı göz önüne alınarak 2 buçuk ay açıkta kaldıktan sonra 13 Mayıs 1890'da 300 kuruş maaşla memuriyetine iade edildi. Bulunduğu bölgenin kötü havasından dolayı talebi üzerine 16 Ağustos 1890'da 200 kuruş maaşla Ayıntap Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti kâtipliğine tayin edildi. 13 Eylül 1890'da terfi ederek Halep Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti Muhasebe Kalemi perakende kâtipliğine atanmışsa da nezaret tarafından asaleten memuriyeti onaylanmadığından 4 Ocak 1891'de görevinden ayrıldı. Yaklaşık bir buçuk yıl kadar açıkta kaldıktan sonra 20 Haziran 1892'de 500 kuruş maaşla İskenderun Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti kâtipliğine atandı. 18 Kasım 1893'te maaşıyla Antakya Düyun-ı Umumiye İdaresi başkâtipliğine tayin edildi. 18 Nisan 1895'ten 23 Mayıs 1895'e kadar Kilise Düyun-ı Umumiye memurluğu, 30 Kasım 1897'den 7 Nisan 1898'e kadar Amik Gölü Sayd-ı Mahi kâtipliğinde, 13 Temmuz 1898'den 20 Ağustos 1898'e kadar Süveydiye Düyun-ı Umumiye memurluğu görevlerini ilave memuriyet olarak yürüttü. 1 Temmuz 1899'da Halep Düyun-ı Umumiye Nezareti tezkire kâtipliğine nakledildi.³⁸

Ek 4: Abdülmesih Hilmi Efendi

³⁶ BOA, DH. SAİD.d, 78/359.

³⁷ BOA, DH. SAİD.d, 158/357.

³⁸ BOA, DH. SAİD.d, 126/41.

Süryani milletinden Çermiklizade Diyarbakır Bidayet Mahkemesi azası İbrahim Sünühi Efendi'nin oğludur. 1877'de Diyarbakır'da doğdu. Diyarbakır İptidai Mektebinde temel bilgileri okuduktan sonra İdadi Mektebinde eğitim gördü. 20 Temmuz 1896 tarihli iyiye yakın (*karîb-i âlâ*) derecede diploma aldı. Arapça, Türkçe, Fransızca konuşur ve yazar, Farsça, İngilizce, Süryanice ve Ermeniceye aşinadır. 5 Kasım 1896'da 75 kuruş maaşla Diyarbakır Evrak Kalemi mukayyitliğine atandı. 28 Mayıs 1902'de maaşı 85 kuruşa çıkarıldı. Kendisinin Diyarbakır vilayetinden bir kaymakam muavinliğine tayin edilmesi talep edilmesiyle 19 Temmuz 1903'te 540 kuruş maaşla Tikveş kaymakam muavinliğine atandı.³⁹

Ek 5: Anton Efendi

Süryani Katolik milletinden Şakir Efendi'nin oğludur. 1887'de Musul'da doğdu. Musul Dominiken Mektebinde eğitim gördü. Arapça, Türkçe ve Fransızca okuyup yazabilmektedir. 1906'da Bağdat Telgraf ve Posta Merkezi muhabere memurluğu refakatine mülazemetle girdi. 1 Ağustos 1908'de 200 kuruş maaşla ataması yapıldı.⁴⁰

Ek 6: Basil Şükrü Efendi

Süryani milletinden Saazade Naum'un oğludur. 1852'de Halep'te doğdu. Halep Süryani Mektebinde sarf ve nahv okuyup sülüs ve rika hattı dersi aldı. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmektedir. 13 Mart 1867'de Halep Telgrafhanesine mülazemetle girdi. 13 Kasım 1867'de 400 kuruş maaşla Hammar muharebe memuriyetine atandı. Daha sonra istifa ederek 27 Kasım 1868'de 375 kuruş maaşla Halep muharebe memurluğunda göreve başladı. 13 Ağustos 1870'te maaşı, 480 kuruşa çıkarıldı. 27 Aralık 1871'de 450 kuruşa indirildi. 13 Aralık 1876'da 500 kuruşa çıkarıldı. 7 Ağustos 1879'da İskenderun muharebe memurluğuna nakledildi. 1 Ocak 1880'de itaatsizlik ve dikbaşlılık gibi hareketlerinden dolayı azledildi. 1 Haziran 1880'de 450 kuruş maaşla Halep Rüşum-ı Sitte Nezaretine bağlı Cubul Memlehası sandık eminliğine tayin edildi. 13 Ekim 1883'te 400 kuruş maaşla Halep Aşar Müdüriyeti ikinci kâtipliğine nakledildi. 23 Kasım 1884'te 480 kuruş maaşla başkâtipliğe yükseldi. Önceki başkâtip Hanna Efendi'nin 18 Ocak 1885'te tekrar eski görevine iade edilmesiyle 200 kuruş maaşla ikinci kâtip olarak görevine devam etti. 12 Mart 1886'da Aşar İdarelerinin lağvedilmesiyle açığa çıkarıldı. 19 Aralık 1887'de 500 kuruş maaşla Halep Emlak-ı Hümayun İdaresi sandık eminliğine atandı. Maaşı, 18 Ağustos 1890'da 600 kuruşa, 13 Mart 1894'te 700 kuruşa çıkarıldı. 27 Mart 1909'da saltanat değişikliğinden dolayı bulunduğu idarenin Maliye Nezareti'ne naklinden dolayı görevinden ayrıldı.⁴¹

Ek 7: Bedros Kandela Efendi

Süryani Katolik milletinden Abraham Efendi'nin oğludur. 1864'te Musul'da dünyaya geldi. Özel mektepte eğitim gördü. Arapça, Türkçe ve Fransızca okuyup yazabilmektedir. Ağustos 1881'de Musul Telgrafhanesine mülazemetle girdi. 13 Ağustos 1884'te 400 kuruş maaşla Diyarbakır ve 13 Eylül 1886'da ise 500 kuruş aylıkla Musul Telgraf Merkezleri Fransızca muhabere memurluklarına atandı. 25 Eylül 1887'de 550 kuruş maaşla Trablusşam İskelesi muhabere memurluğuna nakledildi. 19 Haziran 1893'te 600 kuruş maaşla aynı merkezin Telgraf ve Posta müdürlüğüne terfii etti. 5 Şubat 1895'te 550 kuruş maaşla Taberiya Telgraf ve Posta Merkezi Müdüriyetine nakledildi. Ancak aradan bir sene geçmesine rağmen memuriyetine gitmeyerek Reji İdaresine müracaat etmesiyle burada istihdam edildi. 13 Ocak 1898'de 400 kuruş

³⁹ BOA, DH. SAİD.d, 113/145.

⁴⁰ BOA, DH. SAİD.d, 158/471.

⁴¹ BOA, DH. SAİD.d, 125/367.

maaşla Cebel-i Lübnan'da Deyrül-kamer? Telgraf ve Posta Merkezi muhabere memurluğuna tayin edildi. 26 Nisan 1899'da maaşı 450 kuruşa çıkarıldı. 8 Eylül 1903'te maaşıyla Beyrut Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere-i Ecnebiye memurluğuna nakledildi. Ancak buradan görevini terk ederek Mısır'a kaçtı. Bundan dolayı 10 Mayıs 1904'te görevinden azledildi.⁴²

Ek 8: Cercis Anis Efendi

Süryani Katolik milletinden Siirt Düyun-ı Umumiye Nezareti muhasebe memuru yardımcılarında Mardinli Yusuf Ziya Efendi'nin oğludur. 1880'de Siirt'te doğdu. Siirt Keldani Mekteplerinde temel bilgileri gördü. Daha sonra Musul'da Semiz Saint Jean adlı mektepte eğitim aldı. Arapça, Türkçe ve Fransızca okuyup yazabilmektedir. 24 Kasım 1896'da 250 kuruş maaşla Siirt Polis neferliğine atandı. 12 Mart 1897'de istifa ederek Siirt Düyun-ı Umumiye Nezareti Müfettişlik Kalemine mülazemetle devam etti. 4 Eylül 1898'de 250 kuruş maaşla Siirt Reji memurluğu vekilliğine tayin edildi. 30 Kasım 1898'de bulunduğu memuriyetin Bayilik Kalemine memurluğunu kabul etmeyerek görevinden ayrıldı. Yine Siirt Düyun-ı Umumiye Nezareti Müfettişlik Kalemine mülazemetle devam ederek 13 Mart 1899'dan 28 Nisan 1900'e kadar aynı nezaretin Müfettişi Cudici Efendi tarafından 150 kuruş verilerek özel olarak kendisinin mübeyyizlik görevinde bulundu. 14 Temmuz 1900'de aynı nezaretin Tahrirat Kalemine mülazemetle devam etti. 26 Temmuz 1901'de 200 kuruş maaşla Mardin Düyun-ı Umumiye Müdüriyeti ikinci kâtipliğine atandı.⁴³

Ek 9: Cercis Efendi

Süryani Kadim milletinden ve alaca tüccarından Manuk Efendi'nin oğludur. 1859'da Urfa'da doğdu. Urfa Süryani Kadim Mektebinde Türkçe ve temel bilgileri okudu. Daha sonra özel olarak Arapça, Farsça, coğrafya, cebir, hendese, tarih, heyet gibi dersleri rüşdiye ve idadi derecesinde aldı. Türkçe, Süryanice ve Ermenice konuşup yazabilmektedir. 13 Ekim 1887'de 500 kuruş maaşla İstanbul Süryani Kadim Patrikhanesi kapıhethüdalığıyla başkâtipliğine atandı. 25 Nisan 1889'da salise rütbesi aldı. 27 Aralık 1889'da fahri olarak Patrikhane kilisesi içinde bulunan iptidai mektebin müdürlüğüyle Türkçe ve Süryanice muallimliklerini yürüttü. 11 Ekim 1896'da rütbe olarak saniye sınıf-ı sanisine terfii etti. 25 Ekim 1896'da 2.500 kuruş maaşla Genç sancağı mutasarrıf yardımcılığına atandı. 13 Mart 1897'de maaşı, 2.200 kuruşa indirildi. 1897/98'de Kulb kazasıyla Mizak nahiyesi aşar ihale memurluğunda bulunarak toplam 3.630 kuruş 20 para aldı. 26 Haziran 1900'de becayış suretiyle Muş mutasarrıf yardımcılığına nakledildi. 2 Ağustos 1900'de dördüncü rütbeden Mecidî nişanıyla taltif edildi. Cercis Efendi, ikametgâhında zararlı (muzırr) evrak bulunan Susi binti Hamparsumyan hakkında Muş mahkemesince görülen davaya da müdahalede bulunarak kadının beraat etmesine sebep olduğu Bitlis vilayetinden bildirildi. Bu davranışlarından dolayı 7 Nisan 1901'de görevinden azledildi. Muş Protestan Mektebi muallimesi olup fesat ve ihanet suçuyla itham edilen Susi binti Hamparsum'un odasında ele geçirilerek tercüme için kendisine verilen Ermenice iki adet muzırr evrakı gerçeğe aykırı tercüme etmek ve mahkeme sırasında evrak için *muzırr değildir* demesi ve kadının beraatine hüküm verdirilmekten dolayı gözaltına alındı. Temyiz Mahkemesinden bu tahkikatın Diyarbakır merkez İstintak Dairesine nakline karar verilip tutuklanarak Diyarbakır hapisanesine gönderilen Cercis Efendi'nin yapılan araştırmalar neticesinde suçunu sabit edecek bir şeye rastlanmadığı gerekçesiyle tahliye edildi. 22 Ocak 1909'da 4.000 kuruş maaşla Sivas vali yardımcılığına tayin edildi. 14 Nisan 1909'da geçici bütçe gereğince maaşı 3.500 kuruşa indirildi. 14 Ağustos 1909'da

⁴² BOA, DH. SAİD.d, 58/405.

⁴³ BOA, DH. SAİD.d, 106/167.

mutasarrıflığın lağvedilmesiyle açıkta kaldı. 14 Eylül 1909'da kendisine 1.015 kuruş mazuliyet maaşı bağlandı. 20 Nisan 1911'den 13 Mayıs 1912'ye kadar 3.000 kuruş maaşla Selanik, 3 Haziran 1912'den 17 Haziran 1912'ye kadar aynı maaşla Canik sancağı tahrir azalıklarında, 3 Temmuz 1912'den 13 Mart 1913'e kadar 3.500 kuruş maaşla Edirne ve Kavala tahrir-i noksan komisyonları müfettişliklerinde bulundu.⁴⁴

Ek 10: Festohi Efendi

Süryani Katolik milletinden tüccar David Ağa'nın oğludur. 1868'de Musul'da doğdu. Latin Katolik Mektebinde eğitim gördü. Arapça, Türkçe ve Fransızca okuyup yazabilmektedir. 4 Ağustos 1891'de 250 kuruş maaşla Musul Telgraf ve Posta Merkezi Posta kâtipliğine atandı. Maaşı, 6 Kasım 1898'de 300 kuruşa çıkarıldı.⁴⁵

Ek 11: Fethi Zagbi Efendi

Süryani Katolik milletinden tüccar Anton Fethullah Efendi'nin oğludur. 1862'de Halep'te doğdu. Özel mektepte eğitim gördü. Arapça, Türkçe, Fransızca okuyup yazabilmektedir. 1884'te Musul Telgrafhanesine mülazemetle girdi. 13 Mayıs 1885'ten 12 Aralık 1885'e kadar 250 kuruş maaşla Musul, 27 Temmuz 1886'dan 27 Mart 1887'ye kadar 200 kuruş maaşla Bağdat Telgraf Merkezleri Muhaberat-ı Ecnebiye memurluklarını vekâleten yürüttü. 8 Nisan 1887'de 400 kuruş maaşla Kerkük Telgraf ve Posta Merkezi muhabere memurluğuna atandı. 9 Haziran 1887'de memuriyetinin lağvedilmesiyle açıkta kaldı. 13 Ekim 1887'den 2 Mayıs 1888'e kadar 250 kuruş maaşla Musul Merkezi Muhaberat-ı Ecnebiye memuru vekilliğinde bulundu. 16 Eylül 1888'de 400 kuruş maaşla Diyarbakır Telgraf Muhaberat-ı Ecnebiye memurluğuna atandı. 16 Kasım 1892'de 500 kuruş maaşla Musul Telgraf ve Posta Merkezi Muhaberat-ı Ecnebiye memurluğuna, 29 Haziran 1894'te 760 kuruş aylıkla Basra'da Fav Telgraf ve Posta Merkezi Lisan-ı Ecnebi Muhabere başmemurluğuna nakledildi.⁴⁶

Ek 12: Habib Efendi

Süryani Katolik milletinden tüccar İlyas İbrahimşan'ın oğludur. 1866'da Halep'te doğdu. Halep Marunî Mektebinde Arapça ve Türkçe eğitimi gördü. 24 Ocak 1895'te 600 kuruş maaşla Beyrut Rüşumat Müdüriyeti mubassırlığına atandı. 13 Mart 1897'de maaşı 540 kuruşa indirildi. 29 Ocak 1898'de 500 kuruş maaşla Cünye Rüşumat memurluğuna nakledildi. Görevini suiistimal ettiğine dair gelen ihbar üzerine yapılan araştırma neticesinde idarenin kolcusu tarafından 4 çuval ziftin iskelede tutulduğu ve Habib Efendi'nin 60 kuruş alarak salıverdiğine dair bir delil elde edilememiştir. Ancak kendisinin bu memuriyeti yapmaya gücü ve bilgisi olmadığından görevinden ayrıldı. 2 Temmuz 1901'de 500 kuruş maaşla Rüşumat Emaneti müfettişliğine atandı. 6 Ekim 1896'da hamse rütbesi, 19 Mart 1900'de beşinci rütbeden Mecidî nişanı ile taltif edildi.⁴⁷

Ek 13: Halil Efendi

Süryani Katolik milletinden Vadilacem Bidayet Mahkemesi azası Melham Genç Haddad Efendi'nin oğludur. 1876'da Suriye vilayetinde Vadilacem kasabasında dünyaya geldi. Vadilacem Süryani Katolik Sıbyan Mektebinde eğitim gördü. Arapça ve Türkçe okuyup yazabilmektedir. 15 Mart 1888'de mülazemetle Vadilacem Tahrir-i Vergi ve daha sonra Bidayet Mahkemesi

⁴⁴ BOA, DH. SAİD.d, 92/223.

⁴⁵ BOA, DH. SAİD.d, 85/261.

⁴⁶ BOA, DH. SAİD.d, 99/77.

⁴⁷ BOA, DH. SAİD.d, 162/449.

Kalemünde istihdam edildi. 13 Aralık 1891'de 125 kuruş maaş ile Vadilacem Nüfus kâtipliğine atandı.⁴⁸ 12 Haziran 1895'te istifa ederek Suriye Muhasebe Kalemine mülazemetle devam etti. 9 Temmuz 1895'te 270 kuruş maaşla Aclun Sandık eminliğine atandı. 21 Aralık 1899'da aynı maaşla Vadilacem Sandık eminliğine tayin edildi. 6 Mayıs 1902'de 200 kuruş maaşla Zebdani sandık eminliğine nakledildi. 14 Ağustos 1904'te 500'er kuruş maaşlarla Aclun, 14 Mart 1905'te Zebdani, 14 Mart 1906'da Hasbiya kazaları Tahsilât müfettişliklerinde bulundu. 14 Mart 1907'den 13 Eylül 1907 tarihine kadar 250 kuruş maaşla Hasbiya tahsil memurluğu vekâletine tayin edildi. 14 Eylül 1907'de 500 kuruş maaşla Raşiya tahsil memurluğuna nakledildi.⁴⁹

Ek 14: Hanna Necati Efendi

Süryani Kadim milletinden Rıdvanlızade tüccar İlyas Efendi'nin oğludur. 1865'te Diyarbakır'da doğdu. Süryani İptidai Mektebinde okuduktan sonra sarf, nahv, tuhfe-i vehbi, pend-i attar, gülistan, riyaziye, hesap ve coğrafya eğitimi aldı. Arapça ve Türkçe konuşur yazar, Farsça anlar, Ermenice konuşur, Süryanice ve Kürtçeye aşinadır. 7 Şubat 1888'de 150 kuruş yarım maaşla Diyarbakır Bidayet Mahkemesi zabıt kâtipliği vekâletine atandı. 8 Temmuz 1888'de 225 kuruş maaşla terfii ederek Lice Bidayet Mahkemesi ikinci kâtipliğine tayin edildi. 2 Ocak 1890'da 300 kuruş maaşla Derik Bidayet Mahkemesi müstantik yardımcılığına nakledildi. İzinsiz olarak Diyarbakır'a gitmesinden dolayı istifa etmiş sayılmakla birlikte mahkeme başkâtibi ve mahkeme heyeti ile arbeye çıkarıp mahkemeye karşı saygısızlık yaptığından görevinde devam etmesi uygun görülmemekle 27 Eylül 1890'da azledildi. 14 Aralık 1895'te 300 kuruş maaşla Diyarbakır Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi zabıt kâtipliğine atandı. 18 Aralık 1897'de 270 kuruş maaşla aynı mahkemenin aza mülazımlığına tayin edildi. 6 Şubat 1899'da 300 kuruş maaşla Diyarbakır İstinaf Mahkemesi Hukuk Dairesi zabıt kâtipliğine nakledildi. 15 Nisan 1899'da maaşıyla Silvan müstantik yardımcılığına tayin edildi. Bu görevden istifa etmesinin ardından Padişah kararıyla 7 Mayıs 1902'de 540 kuruş maaşla Selanik'e bağlı Tikveş kazası kaymakam yardımcılığına atandı.⁵⁰

Ek 15: Nasri Bledo Efendi

Süryani Katolik milletinden Mülki Ağa'nın oğludur. 1878'de Diyarbakır'da doğdu. Süryani Katolik Mektebinde eğitim gördü. Arapça, Türkçe ve Fransızca okuyup yazabilir ve konuşabilmektedir. 8 Şubat 1905'te aylık 200 kuruşu aşmamak üzere Adana Sekizinci Daire Piyade tahsildarlığına kaydedildi. 11 Aralık 1909'da yapılan düzenlemeler neticesinde kadro dışında kaldı.⁵¹

Ek 16: Şemade Efendi

Süryani Katolik milletinden Muteberzade esnaf Hoca Habib Batras'ın oğludur. 1872'de Vadilacem'in merkezi olan Katna köyünde dünyaya geldi. Katna Sıbyan Mektebinde temel bilgileri okudu. Arapça, Farsça ve Türkçe okuyup yazabilir, Fransızcaya aşinadır. 13 Mart 1893'te 21 yaşındayken Vadilacem Mal Kalemine mülazemetle girdi. 1894'te 450, 1895'te 500 kuruş ücret ile Vadilacem Ağnam ve Tadad kâtipliğinde istihdam edildi. 13 Ekim 1895'te Duma Ziraat Bankası sandığına mülazemetle devam etti. 21 Eylül 1896'da 300 kuruş maaşla Duma Muhasebe kâtipliği refakatine tayin edildi. Kendisi muhasebe kâtibiyle beraber bazı borçlulardan para aldıkları gibi yarı hisselerini rehin alarak gerçek kıymetinden fazla akçe aldıkları yapılan

⁴⁸ BOA, DH. SAİD.d, 70/347.

⁴⁹ BOA, DH. SAİD.d, 162/369.

⁵⁰ BOA, DH. SAİD.d, 112/251.

⁵¹ BOA, DH. SAİD.d, 139/493.

incelemede ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı 9 Ağustos 1900'de azledildi. 14 Kasım 1900'den 30 Kasım 1900'e kadar 75 kuruş yarım maaşla Ziraat Bankası nüfus memurluğu vekâletinde bulundu. 29 Aralık 1901'de 275 kuruş maaşla Vadilacem Sandık Eminliğine tayin edildi. 7 Şubat 1904'te Kantara Sandık Eminliği'ne atandı.⁵²

Ek 17: Tevfik Efendi

Süryani Katolik milletinden Ligorı Said Ağa'nın oğludur. 1885'te Mardin'de doğdu. Millet Mektebinde eğitim gördü. Arapça, Türkçe ve Fransızca okuyup yazabilir ve İngilizceye aşinadır. 1902'de Basra Telgraf ve Posta Merkezi Muhaberat-ı Ecnebiye memurluğu refakatine mülazemetle girdi. 3 Mayıs 1904'te 500 kuruş maaşla ataması yapıldı.⁵³

Ek 18: Yosef Efendi

Süryani Katolik milletinden Şehr-i Zor Sandık Sarrafı Kandela Beham Efendi'nin oğludur. 1871 yılında Musul'da dünyaya geldi. Musul Dominiken Mektebinde Arapça, Fransızca, Türkçe, ilm-i hesab, tarih ve coğrafya derslerini gördü. Arapça, Türkçe ve Fransızca konuşup yazabilmektedir. 13 Eylül 1886'da Musul Düyun-ı Umumiye İdaresine mülazemetle girdi. 4 Eylül 1889'da 250 kuruş maaşla Emlak-ı Hümayun Orman İdaresi ikinci kâtipliğine atandı. Memuriyetinin lağvedilmesiyle 18 Haziran 1895'te açığa çıkarıldı.⁵⁴

⁵² BOA, DH. SAİD.d, 98/123.

⁵³ BOA, DH. SAİD.d, 146/375.

⁵⁴ BOA, DH. SAİD.d, 67/151.